

Příspěvek k analýze stavu znalecké činnosti v ČR v roce 2021

Contribution to the Analysis of the State of Expert Activity in the Czech Republic in 2021

Albert Bradáč*, emeritní profesor

Abstrakt

V příspěvku je analyzován tristní vývoj počtu znalců v ČR v poslední době, zejména po přijetí nového zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, jeho příčiny a způsob nápravy.

Klíčová slova: Zákon o znalcích, znalec, znalecká kancelář, znalecký ústav, odměna znalce, náklady znalecké činnosti.

Abstract

The article analyses the sad development of the number of experts in the Czech Republic in recent times, especially after the adoption of the new Act on Experts, Expert Offices and Expert Institutes, its causes and the method of remedy.

Keywords: Act on Experts, expert, expert office, expert institute, expert's fee, costs of expert activity.

V současné době, po nabytí účinnosti nového zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a jeho prováděcích vyhlášek, dochází k eskalaci dlouholeté krize znalecké činnosti v ČR. Krize pozvolna narůstá již nejméně čtrnáct let, s novým zákonem pak vyvrcholila. Důsledkem jsou trvale se snižující počty znalců a znaleckých ústavů, jak je zřejmé z příložených grafů. Na obr. 1 jsou údaje o počtu znalců všech oborů v posledních letech; první čtyři roky jsou data, publikovaná pracovníkem Ministerstva spravedlnosti panem JUDr. Františkem Závodským vždy ke konci roku, další údaje byly zaznamenány z webu ministerstva náhodně během daného roku (nyní převzato z archivu autora), poslední údaj je k 15. 9. 2021. Na obr. 2 je vidět postup změny v procentech stavu z roku 1993. Rapidní pokles počtu znalců ochotných být nadále zapsáni v seznamu v roce 2021 (od nabytí účinnosti nového zákona) v období od února do 8. září 2021 je na grafu na obr. 3, proložena je tečkovně i lineární spojnice trendu.

Sestupný počet i u znaleckých ústavů v letech 2007–2021 je zřejmý z obr. 4 a 5.

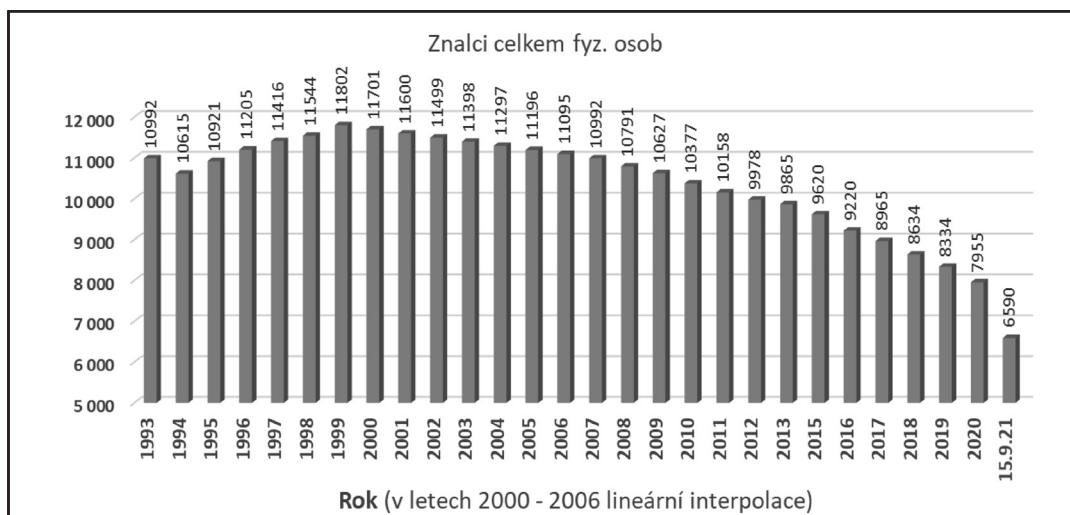
Podle názoru autora příčinou krize je trvale necitlivý až arogantní přístup resortu justice k problematice znalců. Projevovalo a projevuje se to v různých obdobích různou měrou; důvody jsou například:

- v úporné, dlouhou dobu neúspěšné snaze ministerstva spravedlnosti (více méně nezávisle na zrovna vládnoucí politické garnituře) nahradit prakticky bezproblémový a mezitím zákonem č. 444/2011 Sb. rozsáhle novelizovaný zákon č. 36/1967 Sb. zákonem novým, s novým

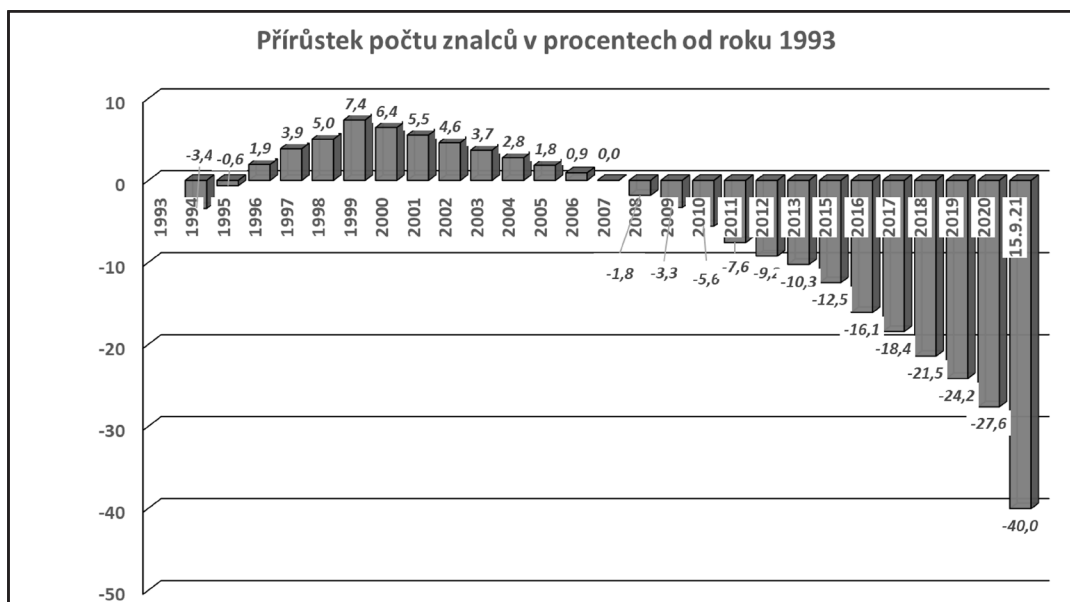
polistopadovým rokem vydání, obdobně jako prováděcí vyhlášku č. 37/1997 Sb., což jistě nepřispělo k vyhlídkám uchazečů o znalectví;

- ve zdůvodňování této snahy vadnými znaleckými posudky, aniž si někdo dal tu práci zjistit a publikovat, kolik procent je jich skutečně, prokazatelně, vadných z udávaných více než čtyř set tisíc ročně;
- následně pak obdobně bez řádného zdůvodnění od roku 2012 uzákonění až statisícových postihů za přestupky; toto také po psychologické stránce zájmu o znalectví příliš nepřispělo, spíše naopak (autora nenapadá, která jiná profese by to takto měla; skok v počtu znaleckých ústavů obou oddílů seznamu v roce 2012 je více než výmluvný);
- v novém zákonem stanovené povinnosti do pěti let se znovu přihlásit a podrobit se zkoušce, ještě k tomu za peníze, jež se znalci nevrátí¹⁾;
- a zejména pak v dlouhodobém podhodnocení odměny za vysoce odbornou práci při podávání posudků pro orgány veřejné moci, jejíž výše se neměnila od roku 2003 do roku 2020, tedy 17 let (viz tab. 1)! Základní sazba byla 100,– až 350,– Kč, což již tehdy neodpovídalo sazbám v řadě odvětví. Přes opakované upozorňování ze strany znalecké obce, ministerstvu zaslanou dokumentaci sazeb

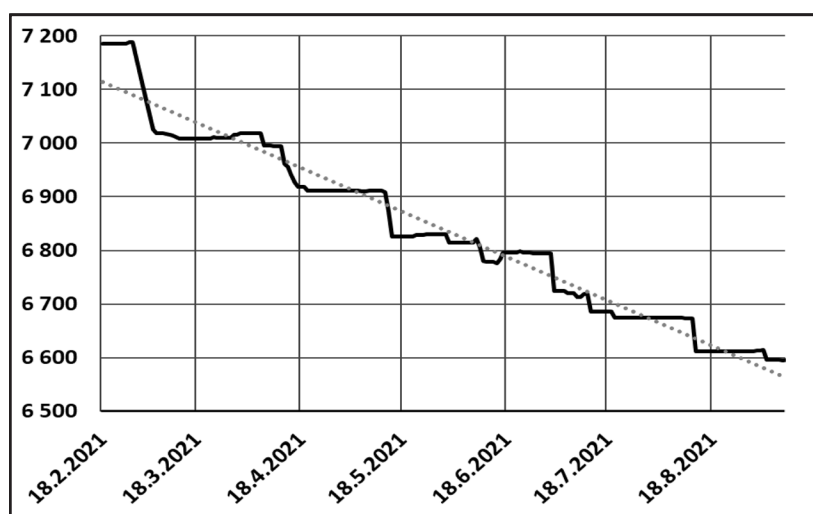
¹⁾ Pozn. autora: před rokem 1989 pořádalo tehdejší Ministerstvo spravedlnosti pro znalce školení na své náklady, přezkoušení rovněž; před přezkoušením znalců – analytiků silničních nehod byla nákladem ministerstva vydána příručka, shrnující současný známý a požadovaný rozsah znalostí v oboru.

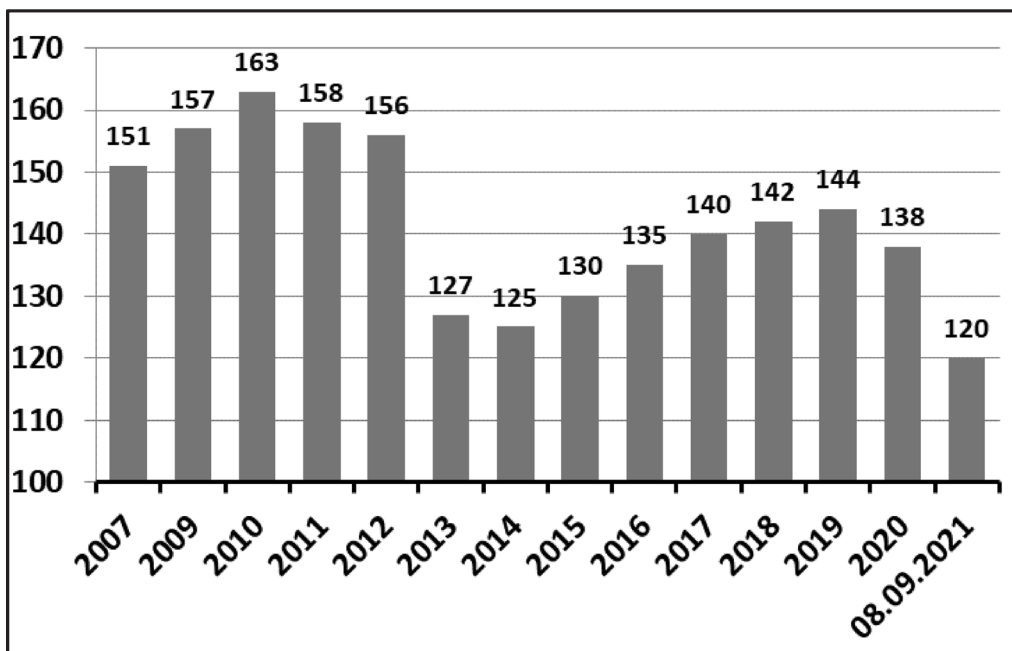
Obr. 1 Vývoj počtu znalců všech oborů celkem ČR 1993–2021.
Fig. 1 Development of the number of experts in all fields total CR 1993–2021.

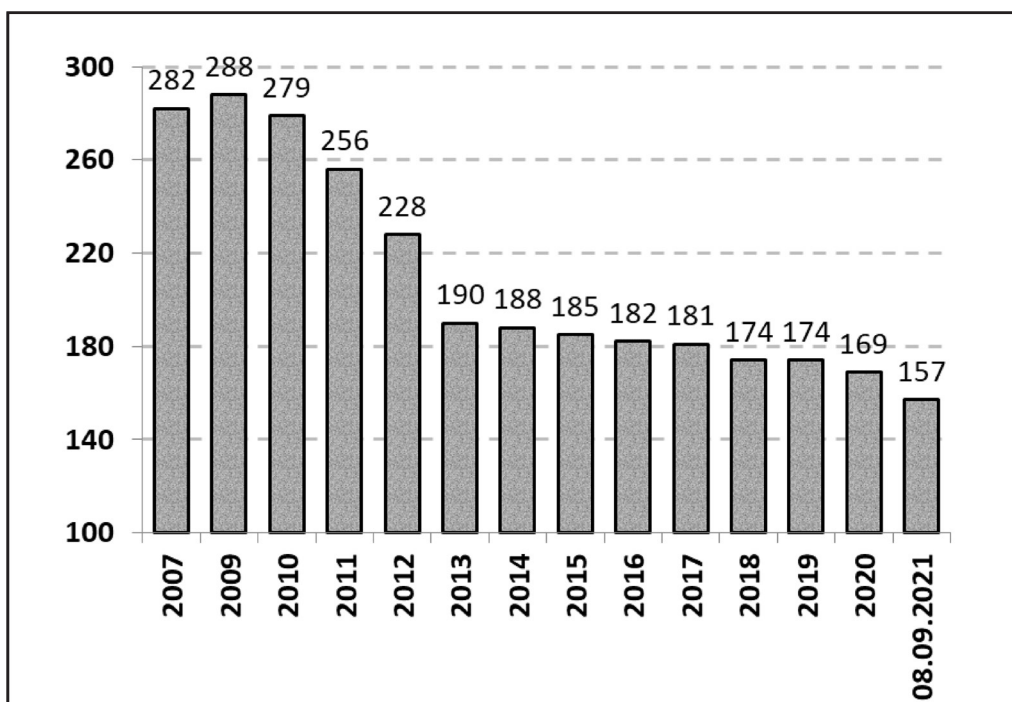
Obr. 2 Přírůstek (resp. úbytek) počtu znalců ČR v procentech k roku 1993.
Fig. 2 Increase in the number of experts in the Czech Republic as a percentage in 1993.

Obr. 3 Počet znalců ČR celkem – jaro a léto 2021 po dnech do 8. 9. 2021.
Fig. 3 Total number of experts in the Czech Republic – spring and summer 2021 after days until 8. 9. 2021.

Obr. 4 Počty znaleckých ústavů I. oddílu seznamu (nyní znalecké kanceláře).
Fig. 4 Numbers of expert institutes of the 1st section of the list (now expert offices).

Obr. 5 Počty znaleckých ústavů II. oddílu seznamu – vědecké ústavy, vysoké školy ap.
Fig. 5 Number of expert institutes II. section of the list – scientific institutes, universities, etc.

Tab. 1 Vývoj hodinové odměny znalce resp. znaleckého ústavu při zpracování znaleckého posudku pro státní orgány (orgány veřejné moci).
Tab. 1 Development of the hourly remuneration of the expert resp. of an expert institute during the elaboration of an expert opinion for state bodies (public authorities).

Období	Vyhláška resp. novela	§	Znalci – osoby Kč/h	Znal. ústavy Kč/h
01.07.1967 – 30.06.1990	č. 37/1967 Sb.	16, 15a	17–35	17–35
01.07.1990 – 09.03.1993	č. 184/1990 Sb.	16, 15a	17–35	Jako činnost pro fyzické a právnické osoby (dohodou)*)
10.03.1993 – 31.12.2002	č. 77/1993 Sb.	16, 15a	75–125	
01.01.2003 – 31.12.2020	č. 432/2002 Sb.	16	100–350	100–350
Od 1. 1. 2021	č. 504/2020 Sb.	2	300–450	300–450

Pro občany a organizace (fyzické a právnické osoby) se po celou dobu stanoví odměna a způsob úhrady nákladů dohodou.

*) Zavedeno v prvním funkčním období ministryně Mgr. Marie Benešové, zrušeno ve funkčním období ministra JUDr. Pavla Rychetského.

v zahraničí i s překladem zákonů (SRN, Rakousko), publikace ve veřejně dostupných znaleckých časopisech²⁾ ap. se nestalo vůbec nic. Zřejmě k tomu výrazně přispělo také vysoce negativní stanovisko resortu vnitra, jak autor osobně poznal na řadě jednání o této problematice na Ministerstvu spravedlnosti; přitom o svůj resort pečuje vnitro nadprůměrně (viz platy a výbava policistů a hasičů).

Toto nyní dovršila vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném, podle jejíhož § 2 odst. 1 je sazba odměny za hodinu u znaleckých posudků pro orgány veřejné moci 300 až 450 Kč. Podle § 10 odst. 1 k tomu náleží náhrada hotových výdajů, proti potvrzení; podle odst. 3 ale „Jiné náklady znalce jsou zahrnuty v jeho odměně. Jinými náklady znalce jsou zejména náklady:

- spojené s povinným pojištěním znalce (což také dříve povinné nebylo; u soudních tlumočnicků tato nová povinnost byla ještě před nabytím účinnosti nového zákona zrušena),
- s obstaráním odpovídajícího materiálně technického zázemí a přístrojového vybavení,

- vynaložené na přípravné a administrativní práce,
- na úhradu pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na veřejné zdravotní pojištění a
- na úhradu daně kromě částky odpovídající dani z přidané hodnoty, o kterou se zvyšuje znalečné.”

Uvedené náklady však znalec (znalecký ústav, znalecká kancelář) musí rovněž vynaložit; pokud je přijaté znalečné nepokryje, nemůže si dovolit tuto ztrátovou činnost provádět. Například vysoké školy dotace na výuku nemohou použít na pokrytí jiných než své hlavní činnosti. Zřejmě se zde jedná o pozůstatky socialistického přístupu, kdy náklady zaměstnaného znalce hradil zaměstnavatel (§ 9 dříve platné vyhlášky č. 37/1967 Sb.).

Autor neviděl žádné propočty, jež by vedly ke zdůvodnění stávající hodinové sazby 300 až 450 Kč; připadá mu to, jako by někdo zkoušel, co ještě znalci snesou. Pro demonstraci vážnosti důsledků tohoto ekonomického nesmyslu proto autor provedl propočet za použití dat ze státního rozpočtu 2021 (zák. č. 600/2020 Sb.), kapitola Ministerstva spravedlnosti, justiční část; výsledek je v tab. 2.

Jak plyne z tab. 2, náklady mimo platy jsou nezanedbatelné, zde u soudců a státních zástupců s průměrným hodinovým platem 813 Kč činí 178 procent jejich platů; z toho cca 35 procentních bodů činí samo zákonné pojištění.

Pokud by výše uvedené náklady z oblasti justice byly aplikovány například na pracovníky vysokých škol jako znaleckých ústavů, pak by výpočet mohl vypadat podle tab. 3.

Autor se domnívá, že k odvrácení současné krize by bylo zapotřebí v otázce odměňování znalců neodkladně a urychleně

- podle statistických údajů zjistit výši současné hodinové mzdy odborníků v jednotlivých oborech, odpovídajících znaleckým oborům resp. odvětvím,
- stanovit skutečný fond pracovní doby s přihlédnutím k tomu, že zaměstnavatel musí uhradit pracovníkovi i průměrnou mzdu za dobu dovolené a režijních prací (vzdělávání, školení aj.), přitom na tyto platby musí získat zdroje z hodin, účtovaných za skutečně provedenou práci,
- ve spolupráci se znaleckými profesními společnostmi, znaleckými ústavu resp. sbory pro znalecké otázky stanovit další položky do kalkulačního vzorce, daného v příloze č. 1 vyhlášky č. 450/2009 Sb., kterou se provádí zákon č. 526/1990 Sb., o cenách (nezapomenout přitom na zákonné odvody na pojištění),

²⁾ Viz např. Bradáč A. v časopisu soudní inženýrství (číslo, ročník):
Namísto úvodníku aneb v Čechách, na Moravě a ve Slezsku nevolnictví ještě nebylo úplně zrušeno (5–6/1997)
Znalečné v Chorvatsku (9/1997)
Statistika znalecké činnosti II aneb liché argumenty pro nový zákon o soudních znalcích (1/1998)
Ad „Nevolnictví ...“ (5/1998)
Ještě ke statistice znalecké činnosti (1/1999)
K vývoji odměn znalců od roku 1967 a jejich porovnání s odměnami jiných profesí (4/2002)
Současný stav znalecké činnosti v ČR (1/2007)
A. Bradáč, A. Vémola, A. Bradáč jr.: Současný stav a etika znalecké činnosti v ČR (5/2008)
K odměňování znalecké činnosti v ČR (2/2012)
Odměňování znalců v Německu (2/2012)
Odměňování znalců v Rakousku (2/2012)
Režijní náklady znalce (4/2012)
K odměnám soudních znalců II (3/2013)
Otevřený dopis ministryni spravedlnosti (2–3/2014) (Pozn.: paní ministryně se omluvila koncem funkčního období, s tím, že by se s tím ale mělo něco dělat. Když nastoupila do nynějšího volebního období, autor jí to cestou datové schránky připomněl; za více než rok neodpověděla.)
K současnému postavení znalců v ČR (4/2014)
Statistika znalecké činnosti v České republice 1993–2014 (4/2014)
A. Bradáč, A. Bradáč jr., A. Vémola: Tristní stav znalecké činnosti v ČR v roce 2016 (2/2016)
K současnému stavu znalecké činnosti v ČR (2–3/2017)
Stále tristní stav organizace znalecké činnosti v ČR (4/2018)

Tab. 2 Průměrný plat pracovníků justice výpočtem podle státního rozpočtu ČR 2021
(zákon č. 600/2020 Sb., kapitola 336 Ministerstvo spravedlnosti, justiční část).

Tab. 2 Average salary of judicial staff by calculation according to the state budget of the Czech Republic 2021.

Položka		Platy	Ostatní výdaje (kromě platů)	Celkem
Platy soudců	Kč/rok	5 242 528 893		
Platy státních zástupcůW	Kč/rok	1 806 793 035		
Justiční část celkem	Kč/rok	7 049 321 928	12 554 210 337	19 603 532 265
Počet soudců a státních zástupců (podle Výroční zprávy MSp 2019 a seznamu státních zástupců) cca	osob	4 300	4 300	
Na jednoho soudce resp. stát. zástupce připadá ročně (průměr)	Kč/rok	1 639 377	2 919 584	4 558 961
Fond pracovní doby ČR 2021 = 252 pracovních dnů × 8 pracovních hodin za den	hodin za rok	2 016	2 016	
Plat a ostatní výdaje na soudce resp. státního zástupce na hodinu průměrně	Kč/h	813	1 448	2 261
Dtto v % k platu	%	100	178	

Tab. 3 Analogie – ostatní náklady jako u soudců a státních zástupců stejné u VŠ pracovníků (znalecké ústavy).
Tab. 3 Analogy – other costs as for judges and public prosecutors the same for university staff (expert institutes).

Průměrný plat VŠ pracovníka měsíčně (odpovídá zařazení docent)	Kč/měs.	57 254,-	Pramen k výši platů: https://www.kupnisila.cz/akademicky-pracovnik/	
Fond pracovní doby měsíčně	hodin	165		
Průměrný plat VŠ pracovníka na hodinu, který mu vyplácí zaměstnavatel	Kč/h	347,-	Bez soc. a zdravotního pojištění, hrazeného také zaměstnavatelem	
Ostatní náklady zaměstnavatel totožné jako výše u soudců a st. zástupců	Kč/h	1 448,-		
Celkem teoreticky hodinové náklady zaměstnavatele	Kč/h	1 795,-		

Tab. 4 Počet výskytu titulů v seznamu stávajících znalců ČR k 13. 9. 2021.

Tab. 4 Number of occurrences of titles in the list of existing experts of the Czech Republic as of 13. 9. 2021.

Titul	Tituly prokazující nejméně magisterské studium		Pro informaci další tituly		
	Počet výskytů	Výskyt procent	Titul	Počet výskytů	Výskyt procent
Ing. (vč. Ing. arch.)	4 027	61 %	Ph.D.	549	8,3 %
MUDr.	640	10 %	DrSc.	150	2,3 %
Mgr.	305	5 %	CSc.	280	4,2 %
PhDr.	209	3 %	Doc.	203	3,1 %
JUDr.	92	1 %	Prof.	107	1,6 %
Celkem titulů alespoň magisterského studia (někteří znalci mají více titulů, takže znalců s VŠ vzděláním je ve skutečnosti méně)	5 273	80 %	MBA	113	1,7 %
Osob bez titulu nejméně	1 319	20 %	LLM	2	0,03 %
Celkem osob k 12. 9. 2021	6 592	100 %	Ing. arch.	31	0,5 %

- podle uvedeného vzorce vypočítat odpovídající cenu práce a tuto stanovit v § 2 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb. jako hodinovou sazbu odměny, jež by pak skutečně zahrnovala i položky uvedené v § 10 odst. 3; možná ji stanovit i pro jednotlivé obory odlišně,
- stanovit povinné úpravy sazeb v budoucnu podle inflace,
- přestat zdůvodňovat nemožnost úpravy sazeb na reálnou míru odkazem na krizi způsobenou pandemií covid-19; autor je pamětníkem mnoha důvodů, proč to nešlo, ale

ani jednou o snahu dorovnat výši odměn na odpovídající výši, podle přísloví „kdo chce, najde způsob, kdo nechce, najde důvod“; přitom se v současné krizi bez ohledu na koronakrizi přidává prakticky všem, jen znalci mají odměny zmrazené.

Dále pak:

- zrušit povinnost zkoušek pro stávající znalce při novém zapisování do seznamu,

- upravit znalecké předpisy ve vztahu k výkladu pojmu specializace:
 - původně byl výklad takový, že znalec ovládá resp. je oprávněn podávat znalecké posudky v daném oboru resp. odvětví, v němž je zapsán v seznamu znalců, v tomto daném oboru resp. odvětví pak specializaci ovládá podstatně,
 - nově se tvrdí, že znalec ovládá a je oprávněn jen k této specializaci, nikoliv ke zbytku oboru resp. odvětví, což působí značné problémy a vyžaduje i na jednoduché úkony více znalců; bylo by vhodné uzákonit prvně uvedený výklad, jinak jsou znalci nuceni řadu posudků odmítat; znalci, ovládající jen specializaci, by pak měli v seznamu toto omezení uvedeno.

Je ještě řada dalších problémů, jež byly uvedeny v příspěvcích časopisu³⁾.

Závěrem autora napadla kacířská myšlenka: je (resp. bude) přiznáno zapsání do seznamu i těm stávajícím znalcům, kteří nemají resp. nebudou mít odpovídající VŠ vzdělání nejméně magisterského stupně? Nebo to bude úbytek dalších 20 % (viz tab. 4)?

³⁾ Viz např.:
Bradáč, A., Vémola, A., Bradáč, A. jr., Nový znalecký zákon (č. 4/2019)
Bradáč, A., Vémola, A., Bradáč, A. jr., Co znalcům přináší nový zákon (č. 4/2019)

Správná citace:

BRADÁČ, A. Příspěvek k analýze stavu znalecké činnosti v ČR v roce 2021. *Soudní inženýrství*, 2021, 32(3), 47–52.
DOI: <http://dx.doi.org/10.13164/SI.2021.3.47>. ISSN 1211-443X.